

andere daad der bezetters (heeft)', schreef *Het Parool*, 'een zo wilde woede, een zo grote verbittering veroorzaakt als deze massale rijwioldiefstal'¹ – dat was een constatering die geheel overeenkomt met die welke men in de geheime maandrapporten van de grootste Duitse *Feldkommandantur* in ons land kan aantreffen: '*Der Niederländer, der fast mit der fiets geboren wird, sieht in der Wegnahme desselben so ungefähr das Schlimmste, was ihn treffen konnte*'², '*wohl noch keine deutsche Massnahme hat derartige Erbitterung in allen Volkskreisen ausgelöst*'.³ Niet anders oordeelde de *Sicherheitsdienst*: '*Stimmungsmässig hat sich die Aktion derart deprimierend ausgewirkt, wie bisher noch keine deutsche Massnahme*' (Den Bosch), '*die Aktion hat eine bisher nie gekannte Empörung in der Bevölkerung ausgelöst*' (Arnhem), '*man bezeichnet die Aktion ganz offen als Diebstahl*' (Leeuwarden).⁴

Bij dat alles moet men bedenken dat, toen de actie ingezet werd, niemand onder de burgerij er enig denkbeeld van had, hoeveel fietsen de bezetter in handen trachtte te krijgen. Dat was, het land als geheel genomen en nu alleen op de eerste actie lettend, niet meer dan één op de vijftig à zestig – maar dat wist men niet. In de steden durfden velen dagenlang hun fiets niet meer te gebruiken. Een ieder voelde er zich in zijn bezit bedreigd – bovendien in een deel van zijn bezit dat, gegeven de volte in de publieke vervoersmiddelen en het naderen van de vakantieperiode, dubbel waardevol was; óók onvervangbaar: nieuwe fietsen waren praktisch niet te krijgen. Men begreep trouwens de haast niet die het overheidsapparaat, kennelijk onder Duitse druk, had moeten betrachten. Waren de Engelsen soms al in Frankrijk geland, moesten daar haastig versterkingen heengezonden worden en was dat de achtergrond van de actie waar men in de betrokken gemeenten op zondag 19 juli van vernam? Op maandag de 20ste deden er wilde geruchten de ronde: de een zei dat er in Frankrijk al gevochten werd, de ander dat de invasie in elk geval binnen enkele dagen ingezet zou worden, een derde dat het gebeurde aantoonde dat de Duitse industrie zozeer in puin lag dat de Duitsers zelf geen fietsen meer konden produceren.

De meeste van die geruchten ebden na enkele dagen weg. Wat achterbleef was de overtuiging dat de bezetter, als het er op aankwam, voor geen enkele vorm van roof zou terugschrikken. Wat evenwel medio augustus, luttele

¹ Het blad uitte tevens kritiek op 'de al te gewillige en serviele medewerking van vele Nederlandse burgemeesters en politie-ambtenaren'. (*Het Parool*, 41 (25 juli 1942), p. 4-5) ² *WBN, Feldkommandantur 724: 'Lage- und Stimmungsbericht Nr. 25'* (31 juli 1942), p. 3. ³ A.v.: 'Nr 26' (29 aug. 1942), p. 1. ⁴ Notitie, 20 juli 1942, van de *BdS III* aan de *HA Inneres (VuJ, HA Inneres*, 136 g). Het verdient de aandacht dat, blijkens *Het Parool* en de Duitse rapporten, de bevolking algemener en feller reageerde op de fietsenvordering dan op de aangekondigde deportatie der Joden; wij komen hier in ons volgende deel op terug.